

Promlčení a prekluze v obchodním právu

© 2005 – 2007 Michal Černý, Ph.D.
www.michalcerny.eu | www.michalcerny.net

Pojem promlčení a prekluze

Promlčení

- Právo nezaniká, ale oslabuje se – stává se naturální obligací
- Soud k promlčení přihlíží jen k námitce účastníka
- Plnění promlčeného závazku není plněním bez právního důvodu

Prekluze

- Právo uplynutím lhůty zaniká nenávratně,
- K prekluzi přihlíží soud z úřední povinnosti
- Plnění prekludovaného nároku je bezdůvodným obohacením

Promlčení

- Obecný institut
- Promlčují se všechna práva ze závazkových vztahů, kromě práva vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou

Prekluze

- Spíše výjimečná
- Prekluze je vždy stanovena (např. zánik práva - § 56/3 ObZ, SBS, cenová doložka ...)
- Obecná úprava - § 583 OZ, v ObZ není upravena, jsou jen stanoveny

Promlčení nastane uplynutím promlčecí doby stanovené zákonem

- Základní promlčení doba – 4 roky
- Prodloužená promlčecí doba – opakovaně

Některé sporné otázky:

- Promlčení práva z neoprávněného užívání obchodní firmy, zneužívání účasti v hospodářské soutěži atd. – vše povinnosti uložené zákonem (§ 757 ObZ) – *různé názory: Promlčení podle ObZ nebo podle OZ*
- Promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních závazkových vztazích (NS = občanskoprávní, není o tom ovšem shoda – např. opačně Štenglová – Plíva – Tomsa a kol. *ObZ. 9.vydání, komentář* (Beckův komentář))
- Promlčení úroků současně s jistinou – Ano / Ne

Účinky promlčení - § 388

- Právo nezaniká, proti námitce nemůže ovšem být přiznáno v soudním řízení, - naturální obligace
- Právo nepřizná ani soud, ani rozhodce (§ 760)
- I promlčené právo může být uplatněno při obraně nebo při započtení, pokud:
- Jedno nebo více souvisejících jednání => 1 smlouva nebo více souvisejících smluv, nebo
- Právo mohlo být použito kdykoliv před uplynutím promlčecí doby k započtení vůči protistraně

Splnění promlčeného nároku - § 389, účinky prm. pro pr. uskutečnit pr. úkon

- Pokud je plněno, nemůže se domáhat vrácení, ani když nevěděl, že právo je již promlčeno. Na „vědomosti“ existence promlčení nezáleží
- Pokud se promlčí právo na uskutečnění právního úkonu, účinky tohoto úkonu nenastanou vůči tomu, kdo namítne promlčení
- Jde o výkon práva ze zákona nebo ze smlouvy, jednostranné úkony
- Pr.: Odstoupit od smlouvy, započíst pohledávku, dovolat se relativní neplatnosti pr. úkonu (§ 267)

Počátek promlčení doby

Právo vymahatelné u soudu:

- ✦ Ode dne, kdy mohlo být poprvé uplatněno u soudu, pokud zákon nestanoví jinak
- ✦ Obdobně pro uplatnění v rámci rozhodčího řízení

Právo uskutečnit právní úkon:

- ✦ Ode dne, kdy mohl být učiněn

Zvláštní úpravy běhu promlčecí doby – § 392 an.

- ✦ Právo na plnění závazku: Ode dne, kdy měl být splněn nebo mělo být započato s jeho plněním = doba splatnosti
- ✦ Povinnost zdržet se / strpět: Od porušení povinnosti
- ✦ Dílčí plnění: Samostatně každé plnění
- ✦ Pokud se v důsledku prodlení stane splatným celý závazek, pak promlčení doba od doby splatnosti nesplněného závazku

Práva z porušení povinností - § 393

- ✦ Každé právo, které vzniklo z porušení povinností (smluvních nebo ze zákona) – ode dne porušení, pokud není stanoveno jinak
- ✦ Práva z vad: Ode dne předání oprávněnému nebo osobě jím určené, nebo ode dne, kdy byla porušena povinnost věc převzít.
- ✦ Práva ze záruky za jakost: Vždy ode dne včasného oznámení vad během záruční doby.
- ✦ Práva z právních vad: Od uplatnění nároku třetí osobou.

Práva z vad

- ✦ Jde o následující práva:
- ✦ § 436/1, § 437/1 a 5, § 486, § 564
- ✦ Promlčení doba neběží od porušení povinnosti ze závazkového vztahu, ale od předání ...

Práva při odstoupení od smlouvy a neplatnosti smlouvy

- ✦ Práva vznikající odstoupením: Ode dne, kdy oprávněný odstoupil od smlouvy (dnem, kdy má odstoupení účinky = až doručením druhé straně)
- ✦ Práva na vrácení plnění z neplatné smlouvy: Ode dne, kdy došlo k plnění.
- ✦ Právo na náhradu škody podle § 268: Ten, kdy způsobil neplatnost, je povinen nahradit škodu tomu, vůči komu úkon učinil. - Ode dne, kdy se právní úkon stal neplatným – je to den, kdy byl úkon učiněn (neplatnost od samého počátku)

Právo na vydání věci

- ✦ Vydání uložené / skladované věci / předměty podle smlouvy o uložení CP: Promlčecí doba běží ode dne zániku smlouvy.
- ✦ Není dotčeno právo na vydání věci z titulu vlastnického práva (nepromlčuje se!). Není ovšem vyloučeno nabytí vlastnického práva třetí osobou z titulu vydržení!

Prostředky na účtu

- Běžný a vkladový účet: Od zániku smlouvy o běžném / vkladovém účtu.

Promlčecí doba

Obecná promlčecí doba - § 397 a speciální promlčecí doby

- Obecná: **4 roky**, pokud zákon (nikoliv prováděcí předpis) nestanoví pro jednotlivá práva / povinnosti jinak
- Zvláštní promlčecí doby:
- Právo na určení obsahu smlouvy soudem - § 292/2 = **1 rok**, není-li ve smlouvě jiná doba,
- Právo na náhradu škody = 10 let znamená konec lhůty (zákon rozlišuje, ale k promlčení dojde uplynutím 10 let ode dne, kdy došlo k porušení povinnosti - bez ohledu na to, zda-li se dozvěděl či mohl dozvědět)
- Práva ze škod při dopravě = **1 rok**. Škody způsobené vědomě = obecná promlčecí doba.

Škody v dopravě – počátek běhu doby

- ✦ Celkové zničení nebo ztráta zásilky – ode dne, kdy měla být doručena,
- ✦ Ostatní práva – ode dne doručení.

Změna v osobě dlužníka/věřitele = nemá vliv na běh promlčecí doby

Obchodní zákoník

- ✦ Právní nástupnictví - § 69a-69e + § 255,
- ✦ Vklad podniku (části podniku) do základního kapitálu - § 59/5,
- ✦ Prodej podniku (části podniku) - § 477,
- ✦ Nájem podniku (části podniku) - § 488e

Občanský zákoník

- ✦ Změna v osobě dlužníka:
1) písemná smlouva o postoupení pohledávky (§ 524 an. OZ), 2) poukázka (§ 535 an. OZ)
- ✦ Změna v osobě věřitele:
1) písemná dohoda o převzetí dluhu (§ 531 an. OZ), 2) přistoupení k závazku (§ 533 OZ)

Prodloužení promlčecí doby - § 401

- ✦ Dlužník písemným prohlášením vůči věřiteli, musí být určité, jasné ... + doručené druhé smluvní straně,
- ✦ Může takto učinit i opakovaně,
- ✦ Celková promlčecí doba nesmí být delší než **10 let** ode dne, kdy poprvé počala běžet.
- ✦ Prohlášení lze učinit i před počátkem promlčecí doby = ve smlouvě lze dohodnout delší promlčecí dobu (výjimka z obecného pravidla, že nikdo se nemůže vzdát nároku před jeho vznikem)

Uznání závazku - § 407

- ✦ **Písemné uznání závazku co do výše** (v obchodních závazkových vztazích se nevyžaduje lco do důvodu a výše“), **= běh nové promlčecí doby** -- shoda v tom, že musí být doručeno druhé straně, jinak nemá účinky,
- ✦ **Uznání části závazku** – nová promlčecí doba ohledně této části,
- ✦ **Plnění části závazku** = uznání zbytku, pokud na to lze usuzovat (např. identifikace platby variabilním symbolem dle faktury)
- ✦ **Placení úroku** (konkludentní) = uznání částky, ze které se úroky platí
- ✦ **Účinky uznání nastávají i tehdy, pokud již právo bylo promlčeno = běží nová promlčecí doba**

Stavení promlčecí doby - § 402

Uplatnění práva = stavení promlčecí doby

- ✦ **Stavení v civilním řízení:** Jakýkoliv úkon oprávněného, který se podle OSŘ - § 402 - považuje za zahájení řízení nebo uplatnění práva v již zahájeném řízení
- ✦ **Stavení v rozhodčím řízení:** Zahájením r. řízení podle řádu nebo pravidel (§ 403),
- ✦ Pokud nelze určit začátek rozhodčího řízení, pak se proml. doba staví dnem, kdy byl návrh doručen žalovanému do jeho sídla / místa podnikání / bydliště

Uplatnění protinároku § 404

- ✦ Pokud bylo právo uplatněno v rámci řízení, staví se promlčecí doba ode dne zahájení řízení, pokud se oba nároky vztahují k jedné smlouvě nebo více souvisejících smluv (na základě jednoho nebo více **souvisejících jednání**)
- ✦ Ostatní případy: Ode dne, kdy byl takto nárok uplatněn

Vliv rozhodnutí na promlčení - § 405

- ✦ Pokud bylo právo uplatněno podle § 402-404, ale nebylo rozhodnuto ve věci samé, **promlčecí doba nepřestala běžet**
- ✦ Pokud v době skončení takového řízení promlčecí doba *již uplynula, nebo * do jejího uplynutí zbývá méně než rok, **prodlužuje se promlčecí doba tak, že neskončí dříve než 1 rok ode dne, kdy skončilo soudní / rozhodčí řízení.**

Další případy stavení

- ✦ Řízení proti jednomu spoludlužníku = účinky vůči všem, vůči kterým věřitel písemně oznámí uplatnění nároku před uplynutím promlčecí doby,
- ✦ Přijaté plnění -> poskytnuté plnění: Pokud poslední příjemce uplatní vůči svému dlužníku (dodavatel), pak tento dodavatel (zde věřitel) zastaví promlčecí dobu vůči svému dlužníku, pokud mu uplatnění promlčení vůči sobě (3ti osobu) písemně oznámí
- ✦ Pokud takové (kterékoliv shora uvedené) řízení skončí, promlčecí doba nepřestala běžet, ale neskončí dříve než 1 rok po skončení tohoto řízení

Maximální délka promlčecí doby - § 408

- ✦ **10 let ode dne, kdy počala běžet poprvé** (bez ohledu na jiná ustanovení zákona),
- ✦ Pokud bylo řízení zahájeno před uplynutím této lhůty, nelze námitku promlčení uplatnit.
- ✦ Pokud bylo právo v řízení přiznáno později než 3 měsíce před uplynutím objektivní 10 leté lhůty nebo po jejím ukončení, **lze přiznané právo vykonat, jestliže bylo vykonávací řízení zahájeno do 3 měsíců ode dne, kdy mohlo být zahájeno** (od vykonatelnosti rozhodnutí)

Judikatura – Promlčení bezdůvodného obohacení v obch.vztazích

- ✦ *Za stavu, kdy obchodní zákoník v ustanoveních o promlčení neupravuje (na rozdíl od občanského zákoníku) u práva na vydání bezdůvodného obohacení, které podléhá režimu obchodního zákoníku, speciální lhůtu včetně pravidel jejího běhu, platí pro počátek běhu **obecné čtyřleté promlčecí doby (§ 397 obch. zák.)**, která se tak u tohoto práva uplatní, ustanovení § 391 odst. 1 obch. zák., podle něhož u práv vymahatelných u soudu začíná běžet promlčecí doba ode dne, kdy právo mohlo být uplatněno u soudu, nestanoví-li tento zákon něco jiného.*
- ✦ *Z uvedení ustanovení nepochybně vyplývá, že **počátek běhu promlčecí doby se neodvíjí od vědomosti oprávněného o tom, že došlo k bezdůvodnému obohacení a kdo se obohatal (na rozdíl od právní úpravy občanského zákoníku v § 107 odst. 1 a 2), ale od okamžiku, kdy objektivně bylo možno právo uplatnit u soudu, což nastalo v den, kdy došlo k bezdůvodnému obohacení.***
- ✦ *podle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Odo 1097/2005, ze dne 26.9.2006 (citováno dle Profiprávo.cz, in www.profipravo.cz – 08.11.06)*

Judikatura - K rozporu vznesení námítky promlčení s poctivým obchodním stykem

- ✦ ***I pro výkon práva vznést námitku promlčení platí, že nesmí být v rozporu s dobrými mravy** (viz náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 309/95, uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, číslo sešitu 7/1997). Tento závěr je plně uplatnitelný i z hlediska případného rozporu výkonu tohoto práva s poctivým obchodním stykem.*
- ✦ *podle usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 427/2006, ze dne 30.8.2006 (citováno dle Profiprávo.cz, in www.profipravo.cz – 31.10.06)*
